

Колесо Часу. Кн. 7. Корона Мечів: роман

КУПИТИ

Слабшають печаті на в'язниці Морока, все відчутніше торкається він світу, і світ вже потерпає - від небаченої спеки, від заворушень, від неочікуваних воєн. Відступники беруть під свою руку цілі країни. Нові, раз у раз складніші завдання постають перед Рандом, Відродженим Драконом, а ворогів у нього тільки більшає. Проти нього виступає навіть значна частина айльців під проводом Севанни. Викрадення за наказом Елайди, здається, остаточно поклало край його довірі до Айз Седай, навіть до тих, які присягнули йому на вірність. Ранд може покладатися тільки на підтримку Еґвейн, що очолила бунтівних Айз Седай у Салідарі, на Елейн, Найнів і Мета, котрі намагаються знайти Чашу Вітрів у Абу Дарі, а ще на Перрина та Мін. Сам же він має зійтися у двобої з Саммаелом і ще на крок наблизитися до Останньої битви.

РОБЕРТ ДЖОРДАН

КОЛЕСО ЧАСУ

КОРОНА МЕЧІВ

РОБЕРТ
ДЖОРДАН
КОЛЕСО ЧАСУ

7
КНИГА

Джордан Роберт
Колесо Часу. Корона Мечів : роман : Кн. 7 / Роберт Джордан ; пер. з англ.
Г. Г. Михайловської. — Тернопіль : Видавництво Богдан, 2025. — 720 с.

ISBN 978-966-10-1543-1

Copyright © 1996 by The Bandersnatch Group, Inc.

© Г. Г. Михайловська, переклад, 2024

© О. С. Кіналь, обкладинка, карти, 2024

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2025

Robert Jordan. A Crown of Swords

Copyright © 1996 by The Bandersnatch Group, Inc.

The phrase “The Wheel of Time”

and the snake-wheel symbol are trademarks of Bandersnatch Group, Inc.

All rights reserved.

Interior art by Matthew C. Nielsen and Ellisa Mitchell

Переклала з англійської Галина Михайловська

Карти Олега Кіналя

Слабшають печаті на в'язниці Морока, все відчутніше торкається він світу, і світ вже потерпає — від небаченої спеки, від заворушень, від неочікуваних воєн. Відступники беруть під свою руку цілі країни. Нові, раз у раз складніші завдання постають перед

Рандом, Відродженим Драконом, а ворогів у нього тільки більшає. Проти нього виступає навіть значна частина аїльців під проводом Севанни. Викрадення за наказом Елайди, здається, остаточно поклало край його довірі до Айз Седай, навіть до тих, які присягнули йому на вірність. Ранд може покладатися тільки на підтримку Еґвейн, що очолила бунтівних Айз Седай у Салідарі, на Елейн, Найнів і Мета, котрі намагаються знайти Чашу Вітрів у Абу Дарі, а ще на Перрина та Мін. Сам же він має зійтися у двобої з Саммаелом і ще на крок наблизитися до Останньої битви.

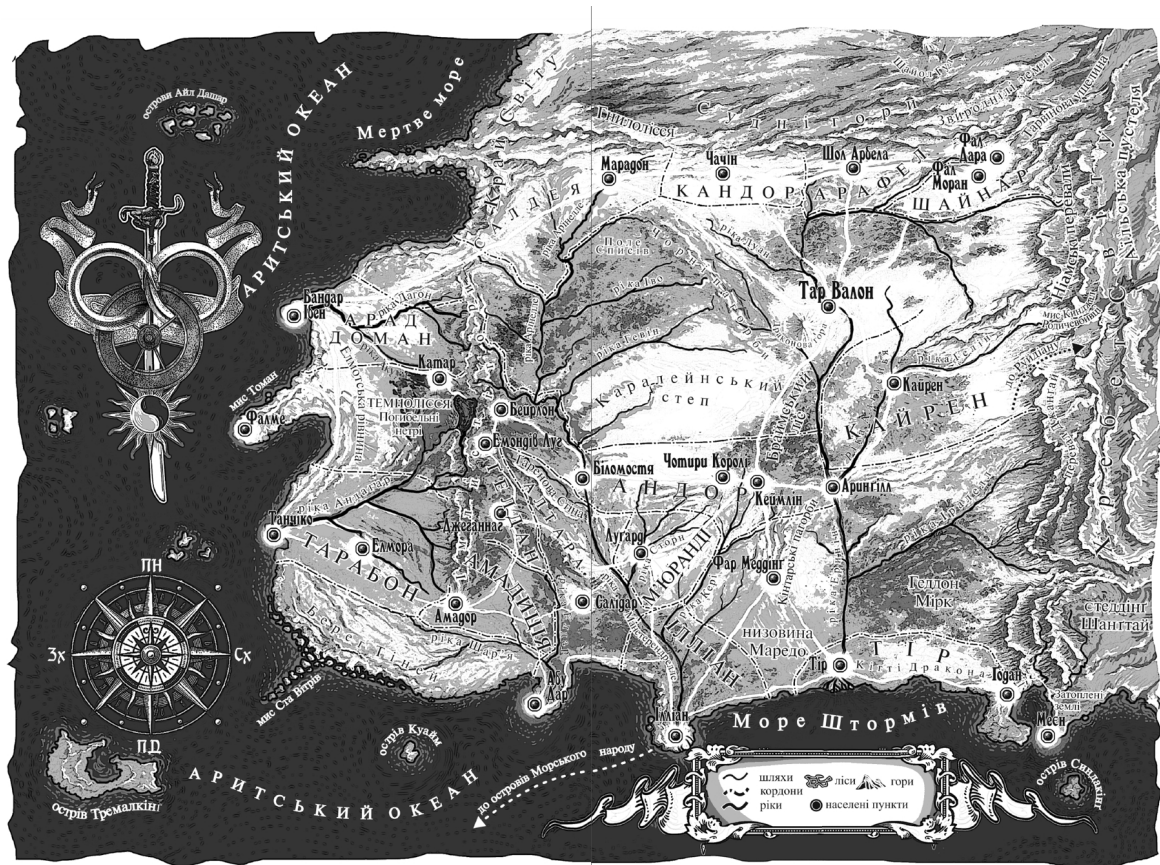
Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

Не маємо ми доброго здоров'я, і земля не дає нам своїх плодів, бо земля неподільна з Відродженим Драконом, а він — із землею. Душа його — вогонь, і серце його — камінь, у блиску своєї слави він перемагає, змушуючи коритися пихатих та чванливих. Він наказує горам упасти на коліна, морям — розступитися, і навіть небеса схиляються перед ним. Моліться, аби кам'яне серце не забуло, що таке сльози, аби вогняна душа не забула, що таке любов.

З перекладу «Пророцтв про Дракона»,
виданого, як припускають, між 700 і 800 В. Р.

Авторство спірне; приписують
поету Кієрі Термендалу з Шіоти

ПРОЛОГ

БЛИСКАВИЦІ

Майже з самої верхівки Білої Вежі, з висоти приблизно вісімдесят спанів над землею, крізь велике аркове вікно Елайда дивилася на багато миль вдалину на пагористі рівнини, що розкинулися за Тар Валонем аж до лісів, які обрамляли ріку Еринін. Ріка бігла з північного заходу, а зустрівши на своєму шляху острів зі славетним містом, ділилася надвоє, огинаючи його білі мури. Там, унизу, довгі ранкові тіні мали розкреслювати місто смугами, та з цієї вишини все видавалося світлим та ясним. Навіть легендарні «безверхі вежі» Кайрена не могли напrawdę змагатися з Білою Вежею. І, звісно ж, не могли рівнятися з нею і решта тарвалонських веж, що поступалися їй висотою, хай люди і прославляли по усіх усядах і ці вежі, і підвісні мости між ними, що пронизували небо.

Тут, у підхмар'ї, майже постійний вітерець пом'якшував неприродну жарінь, що немов затискала світ у лещатах. Минуло Свято Вогнів, і зараз сніг мав би вкривати землю щільним покривом, але погода натомість була, як посеред спекотного літа. Ще одна ознака того, що Остання битва наближається, того, що Морок торкається світу. Звісно, Елайда не дозволяла спекоті впливати на себе навіть тоді, коли спускалася з вежі. І не через вітерець вона переселилася до цих непретензійних кімнат на самісінькій вершині, перебралася попри незручності, які створювали незлічені сходишки.

Однотонні червонясті кахлі підлоги, білі мармурові стіни з нечисленними гобеленами не могли дорівнятися до пишноти кабінету Амерлін та прилеглих до нього кімнат на нижчому поверсі. Вона й досі час від часу користувалася тими кімнатами, адже

у свідомості багатьох людей ті були нерозривно пов'язані з могутністю Престолу Амерлін, однак мешкала саме тут і здебільшого тут же працювала. І все через краєвид з вікна. Її цікавила не панорама міста, не ріка чи ліси. Ні, хотіла бачити те, що починало зростати поблизу Вежі.

На подвір'ї, що раніше слугувало місцем тренувань Охоронців, розкинулися котловани та підмурівки, піднялися дерев'яні крани та штабелі мармурових і гранітних брил. На майданчику, наче мурахи, роїлися каменотеси та підсобні робітники, а крізь ворота на подвір'я Вежі прямували нескінченною вервечкою вози, підвозячи ще камінь, багато каменю. Трохи віддалік стояла дерев'яна «робоча модель», як іменували її каменярі, така велика, що людина могла залізти всередину та, сидячи навпочіпки, детально роздивитися, куди має бути припасована кожна брила. Здебільшого робітники не вміли читати і не тямили ані в текстах, ані в кресленнях. Ця «робоча модель» була завбільшки з добрий будинок.

Якщо у кожного короля чи королеви є свій палац, то чого б мала Престол Амерлін тулитися в апартаментах, не набагато розкішніших за кімнати пересічних сестер? Її палац буде не менш величним за Білу Вежу, а шпиль на десять спанів вищим за ту. Коли головний каменярь почув таку вимогу, у нього кров відлинула від обличчя. Білу Вежу свого часу збудували огіри, а сестри допомагали їм, застосовуючи Силу. Але кинувши погляд на обличчя Елайди, майстер Лерман заходився вклонятися та повторювати, заїкаючись, що, звісно, все буде зроблено, як вона бажає. Наче вона в цьому сумнівалася.

Елайда роздратовано стисла губи. Вона хотіла, щоб її палац будували огіри, але ті, невідомо чому, усамітнилися у своїх *стеддінгах*. Елайда зверталася до найближчого *стеддінгу*, Джейнтойн, у Чорних пагорбах, та на її запрошення відповіли відмовою. Чемною, але відмовою, і це їй, Престолу Амерлін! Ці огіри перетворилися на справжнісіньких відлюдників. А може, вони хотіли бути якнайдалі від світу, де більшало безладу, бо й завжди не брали участі в людських суперечках.

Елайда рішуче викинула огірив з голови. Вона пишалася своїм умінням відрізнити можливе від неможливого. Огіри — це дрібниця. Вони нічого не важать у світі, якщо не брати до уваги міста, які вони

збудували дуже й дуже давно, а тепер лише відвідують зрідка, щоб ремонтувати.

Чоловіки, що метушилися на будівельному майданчику, змусили Елайду насупити брови. Будівництво просувалося надто повільно. Огіри, схоже, недосяжні, але, можливо, вдасться знову скористатися Єдиною Силою. Мало хто з сестер мав достатні здібності, аби сплітати потоки Землі, але зміцнити кам'яні брили чи скріпити їх одна з одною багато Сили й не треба. Так. В її уяві палац стояв завершений: простягнулися колонади, сяють позолотою величні бані, а один шпиль злітає у височінь, сягаючи неба... Вона звела очі вгору, до безхмарного небозводу, туди, де має височіти цей шпиль, і зітхнула протяжливо. Так. Вона віддасть накази вже сьогодні.

Високий підлоговий годинник у неї за спиною відбив третю годину ранку, луною відгукнулися гонги і дзвони у місті, та багатоголосий передзвін ледь долинав на таку вись. З усмішкою на вустах Елайда відійшла від вікна, обсмикуючи кремову шовкову сукню з червоними прорізами та розправляючи на плечах широкий смугастий палантин, ознаку Престолу Амерлін.

За склом пишно орнаментованого золоченого годинника під музику рухалися невеличкі фігурки з золота, срібла та кольорової емалі. На одному з рівнів траллоки з рогами та звірячими рилами втікали від Айз Седай у плащі; на іншому — чоловічок, вочевидь Лжедракон, відбивався від срібних блискавиць, що їх кидала ще одна сестра. А над циферблатом, на вершечку футляра, король та королева з коронами на головах схиляли коліна перед Престолом Амерлін з палантином на плечах, а на золотій арці у неї над головою сяяв Пломінь Тар Валона, вирізьблений з великого місячного каменю.

Елайда рідко сміялася, але, поглянувши на годинник, не могла стримати задоволений смішок. Кемейл Сорентейн, Амерлін, що вийшла з Сірої Аджі, замовила цей годинник, мріючи повернутися до часів ще до Траллоцьких війн, коли жодний правитель не міг посісти трон без схвалення Вежі. Та мрії Кемейл зазнали безславного кінця, як і вона сама, і годинник три сторіччя припадав пилом у темній коморі, бо у всіх наступних Амерлін викликав лише неприємні відчуття. У всіх, але не у Елайди. Колесо Часу обернулося. Те, що було колись, може справдитися знову. *Справдиться знову.*

Годинник у високому футлярі стояв точно навпроти дверей до її вітальні, за якою були спальня та гардеробна. Стіни прикрашали чудові барвисті гобелени з Тіру, Кандору, Арад Доману, заткані ще й срібними та золотими нитками. Гобелени теж висіли точно один навпроти одного, бо Елайда любила порядок. Майже всю підлогу встеляв тарабонський килим з червоними, зеленими і золотими візерунками; такі шовкові килими цінувалися найвище. У кожному кутку кімнати на строгому прямокутному мармуровому цоколі розмістилася біла ваза з витонченої порцеляни Морського народу з двома дюжинами червоних троянд, зібраних у вишукані букети. Наразі троянди не розпускалися самі собою, без Єдиної Сили, через посуху і страшенну спеку; але, на її думку, заради цього варто було докласти зусиль. Позолота вкривала й стілець, один-однісінький на всю кімнату, — тепер нікому не дозволялося сидіти в її присутності — і письмовий стіл, щоправда в строгому стилі, притаманному Кайрену. Так, це досить скромна кімната, лише два спани заввишки, але вона згодиться, доки буде готовий її палац. Згодиться через те, що можна роздивитися з вікон.

Вона опустила на стілець, мало не торкаючись темноволосою головою Пломеню Тар Валона, викладеного з місячних каменів. Поліровану стільницю не захаращувала жодна зайва річ; тут стояли лише три лаковані скриньки алтарської роботи, вишикувані в чіткому порядку.

Відкинувши накривку скриньки, прикрашену золотими яструбами серед білих хмаринок, Елайда видобула з неї тоненьку паперову стрічку, що лежала поверх усіх повідомлень та листів.

Чи не всоте вона прочитала цидулку, яку приніс голуб з Кайрена дванадцять днів тому. Мало кому у Вежі було відомо, що вона її отримала. Ніхто її не читав, а якби й прочитав, не втямив би, про що в ній ішлося. Ця думка мало не змусила її знову розсміятися.

«Кільце у бика в носі. Очікую на приємну подорож до ринку».

Підпису не було, та вона його й не потребувала. Лише Ґаліна Касбан могла надіслати таке пречудове повідомлення. Ґаліна, якій Елайда довірила зробити те, що не довірила б нікому, крім себе. Не те щоб вона довіряла хоч комусь цілковито, але старшій в Червоній Аджі

більше за інших. Урешті-решт, вона й сама була в минулому Червоною сестрою, і багато в чому й надалі відчувала себе Червоною.

«Кільце у бика в носі».

Ранд аль'Тор — Відроджений Дракон, чоловік, який, здавалося, був ладен поглинути увесь світ, який уже поглинув надто велику його частину — цей Ранд аль'Тор, огорожений щитом, перебував під повним контролем Галіні. І про це не знала жодна людина, здатна йому допомогти. Якби існував хоч натяк на це, цидулка була б геть іншою. З попередніх повідомлень випливало, що він спромігся заново відкрити Подорожування, Талант, що його Айз Седай утратили ще з часів Світотрощі, та це його не врятувало. Цим він навіть зіграв Галіні на руку. Схоже, він узяв за звичку зникати та повертатися, нікого не попереджаючи. Хто запідозрить, що цього разу він не сам кудись завівся, а його викрали? Відчула, що їй кортить захихотіти.

Ще тиждень, максимум два, і аль'Тор буде у Вежі, під пильним наглядом і належним керівництвом, і так аж до Тармон Гай'дон. Його руйнівним діянням буде покладено край. Справжнє божевілля — дозволяти будь-якому чоловікові, здатному направляти, розгулювати на волі; але ж більшість з Пророцтв про цього чоловіка стверджують, ніби він має зійтися з Мороком сам на сам в Останній битві, а вона, милістю Світла, може статися ще через багато років, попри те, що коїться з погодою. Адже знадобляться довгі роки, щоб навести порядок у світі, і в першу чергу виправити те, що накоїв цей аль'Тор.

Звісно, він накоїв лиш дещицю з того, що міг би, якби залишився на волі. Не кажучи вже про те, що він міг би дозволити себе вбити, перш ніж знадобиться. А тепер цього небезпечного молодика зв'яжуть і збережуть, сповитого, наче немовля в колисці, аж доки настане час доправити його до Шайол Гулу. А після цього, якщо він уціліє...

Елайда стисла губи в нитку. Пророцтва про Дракона кажуть, що йому не вціліти, і це, без сумніву, буде лише на краще.

— Матінко? — Елайда мало не підстрибнула, почувши голос Альвіарін. Вдирається, навіть не постукавши! — Матінко, я отримала повідомлення від Адж. — Струнка, з непроникним обличчям Альвіарін була в білій сукні, і такого ж кольору була вузька стола Хранительки на її плечах, що вказувало на те, що раніше вона

належала до Білої Аджі. «Матінко» і її вустах звучало не шанобливим величанням, а зверненням до рівні.

Появи Альвіарін було досить, щоб зіпсувати Елайді настрій. Те, що Хранителька літописів походить з Білої, а не з Червоної Аджі, завжди було болючим нагадуванням про те, наскільки слабкою вона була на мить захоплення влади. Частково цю слабкість позиції вдалося подолати, але не до кінця. Поки що. Вона втомилася шкодувати про те, що має обмаль власних «вух та очей» за межами Андору. А також про те, що її попередниці та попередниці Альвіарін вдалося втекти — хтось мав їм допомогти! — перш ніж вони змогли змусити їх віддати Елайді розгалужену мережу особистих агентів Амерлін.

Елайда страшенно хотіла мати цю мережу, яка належала їй за правом. За традицією Аджі віддавали Хранительці ту невелику частину власних агентів, якою бажали поділитися з Амерлін, та Амерлін була впевнена, що Альвіарін притримувала щось навіть із цього дріб'язку. Утім, вона не могла попросити Аджі надавати інформацію безпосередньо їй. Досить з неї слабкості, не вистачало ще жебракувати всім світом. Чи Вежею, а це одне й те саме, адже Вежа — це той світ, який насправді важить.

Елайда зберігала на власному обличчі такий само спокій, яким дихало обличчя Альвіарін, і привітала її кивком, вдаючи, ніби переглядає папери з лакованої скриньки. Вона повільно видобувала листи зі скриньки, один за одним, і так само повільно повертала їх на місце. Насправді вона жодного слова не бачила. Змушувала Альвіарін чекати, але це не надто її втішало. Надто дрібною була прикрість, і її дратувало шпигати потроху ту, котра мала б їй служити.

Амерлін могла видати будь-який декрет, який лише забажає, і слово її було абсолютним законом. Але ж на практиці без підтримки від Ради Вежі багато з цих декретів лише марнували чорнило та папір. Жодна сестра не може не підкоритися Амерлін, принаймні відкрито, але імплементація багатьох декретів потребувала ще сотні інших речей. Вони могли запроваджуватися в життя повільно, так повільно, наче їх ніколи й не існувало, — і це ще в кращому разі.

Альвіарін стояла в кабінеті, холодна, наче ставок під кригою. Елайда зачинила алтарську скриньку, залишивши на столі смужку паперу, на

якій ішлося про її безсумнівну перемогу. Несвідомо торкалася її пальцями, наче це був талісман.

— Теслін або Джолін нарешті написали щось крім повідомлення про своє щасливе прибуття?

Це мало нагадати Альвіарін, що ніхто не може почуватися недоторканим. Нікого не цікавило, що станеться з Абу Даром, а Елайду менше за інших. Столиця Алтари могла провалитися у море, і цього б не помітили навіть інші мешканці Алтари, за винятком хіба що купців. Але Теслін засідала в Раді майже п'ятнадцять років до того, як Елайда наказала їй звільнити це місце. Якщо Елайда могла відправити Представницю, та до того ж Представницю від Червоних, яка підтримала її сходження на престол, посланницею до наймізернішого трону, і про причини такого рішення ніхто не знав напевне, хоч чутки ходили й найнеймовірніші, отже, вона може впоратися будь з ким. Джолін — то інша справа. Вона отримала місце Представниці від Зелених лише кілька тижнів тому, і ніхто не сумнівався, що Зелені обрали її, бажаючи продемонструвати, що новій Амерлін не вдасться їх залякати, попри те, що та суворо покарала Джолін. Таке нахабство не могло минути без наслідків. І всі це розуміли.

Елайда хотіла нагадати Альвіарін, що та теж є уразливою, але струнка жінка лише посміхалася, як завжди холодно. Доки Рада залишається такою, як вона є наразі, Альвіарін має імунітет. Вона перетасувала папери, які тримала в руках, витягши один з них.

— Від Теслін чи Джолін нічого немає, матінко, хоча це й зрозуміло, зважаючи на ті новини, що ви вже отримали від правителів.... — Посмішка на її вустах стала помітнішою, майже вдоволеною. — Всі вони намагаються розправити крильця, аби перевірити, чи ви так само могутні, як... як ваша попередниця. — Навіть Альвіарін вистачило розсудливості не називати ім'я цієї жінки, Санче, в її присутності. Хоча казала вона чисту правду: усі королі й королеви, навіть прості аристократи, схоже, перевіряли межі її могутності. Треба буде надати їм докази.

Подивившись на аркуш, Альвіарін повела далі:

— Але з Абу Дара є одна звістка. Прийшла каналами Сірих. — Чи підкреслила вона останнє слово, аби уципнути болючіше? — Схоже,

Елейн Траканд та Найнів аль'Міра перебувають там. Видають себе за повноправних сестер з благословення заколотниць... і виступають як посланниці до королеви Тайлін. З ними ще дві невстановлені особи, схоже, з тією ж місією. Чи це хтось з заколотниць, яких немає в нашому списку, чи просто їхні супутниці, щодо цього Сірі невпевнені.

— Що їм, заради Світла, робити в Абу Дарі? — зневажливо промовила Елайда. Теслін мала б повідомити *такі* новини. — Ця Сіра просто повторює чутки. У донесенні Тарни йшлося, що вони наразі в Салідарі з іншими заколотницями. — Тарна Фейр повідомила, що там перебуває і Суан Санче, і Лоґейн Аблар, і він розповсюджує цю брудну брехню, яку жодна Червона сестра погидувала б навіть підтвердити, не те що заперечити. Ця жінка, Санче, доклала рук до цього паскудства, це так само беззаперечно, як те, що сонце завтра зійде не на заході. Чому б їй просто не забитися в якусь діру і там не померти благопристойно, як це роблять інші упокорені жінки?

Їй вартувало зусиль не зітхнути вголос. Лоґейна тихенько повісять, щойно з заколотницями буде покінчено; більша частина світу давно вважає його мертвим. Огидний наклеп, наче Червоні сестри зробили з нього Лжедракона, помре разом з ним. Коли покінчить з бунтівницями, вона змусить цю Санче віддати їй мережу вух та очей. А також назвати зрадників, що допомогли їй утекти. Звісно, марно сподіватися, хай як би їй хотілося, що Альвіарін виявиться однією з них.

— Щось я не можу уявити, щоб ця дівчина, аль'Міра, помчала до Абу Дара, удаючи з себе Айз Седай, а надто, щоб таке утнула Елейн, як ти гадаєш?

— Ви наказали розшукати Елейн, матінко. Це не менш важливо, ніж накинути повідець на аль'Тора — так ви сказали. Доки вона перебувала серед трьох сотень заколотниць у Салідарі, щось зробити було неможливо, але в палаці Таразін вона не матиме такого захисту.

— Я не маю часу на плітки та чутки. — Кожне слово, що злітало з уст Елайди, було сповнене зневаги. Чи може бути, що Альвіарін знає більше, ніж мала б, якщо згадує про аль'Тора та повідець? — Раджу тобі ще раз перечитати донесення Тарни та запитати себе, чи можуть

навіть заколотниці дозволити посвяченим удавати, ніби вони носять шаль.

Альвіарін підкреслено терпляче зачекала, доки Елайда договорить, тоді знову переглянула стос паперів і витягла з нього ще чотири аркуші.

— Агент Сірих надіслав малюнки, — промовила вона. — Він не дуже вправний художник, та Елейн і Найнів можна впізнати. — Вона зачекала мить, та Елайда не взяла до рук замальовки, і Альвіарін поклала їх назад до інших паперів.

Елайда відчула, як щоки їй заливає фарба гніву та замішання. Альвіарін навмисне спрямувала її на цю стежку, не відразу показавши малюнки. Вона проігнорувала цей факт, аби не потрапити в ще більш невігідне становище, але голос у неї став крижаний.

— Я хочу, щоб їх схопили і доправили до мене.

На обличчі Альвіарін не відобразилося жодної цікавості, що змусило Елайду знову замислитися, скільки цій жінці відомо такого, чого вона не мала б знати. Ця дівчина, аль'Міра, могла бути корисною в справі загнuzдання аль'Тора, адже вони з ним були з одного селища. Про це було відомо всім сестрам, так само як і те, що Елейн була донькою-спадкоємицею Андору, а матері її вже не було серед живих. Неясний поголос, що пов'язував Морґейз із білоплащниками, Елайда вважала маячнею, бо Морґейз ніколи не звернулася б по допомогу до Дітей Світла. Вона була мертва, навіть тіла по собі не залишила, і королевою стане Елейн. Якщо її вдасться відірвати від бунтарок, перш ніж андорські Доми посадять на Левиний трон замість неї Дайлін. Елейн мала не менш сильних, ніж вона сама, суперниць у боротьбі за трон. Якщо забути про той факт, що вона одного дня стане Айз Седай.

Елайді інколи траплялося Пророкувати, тобто виявляти Талант, який багато хто вважав утраченим ще до її народження, і колись дуже давно вона провістила, що ключ до перемоги в Останній битві лежить в королівському Домі Андору. Минуло понад двадцять п'ять років, і з того часу, як стало зрозуміло, що саме Морґейз Траканд посяде королівський трон в ході Боротьби за Спадщину, Елайда не відходила від дівчини, якою була Морґейз, ані на крок. В чому полягала ключова роль Елейн, Елайда не знала, але Пророцтва ніколи не брешуть. Іноді

вона майже ненавиділа цей Талант. Вона ненавиділа речі, які не могла контролювати.

— Мені потрібна вся четвірка, Альвіарін. — Звісно, дві інші нічого не важили, але вона жодним чином не хотіла ризикувати. — Негайно повідом Теслін мій наказ. Скажи їй, і *Джолін також*, що вони мусять відтепер регулярно надсилати повідомлення, а інакше пошкодують, що на світ народилися. Включно з інформацією від тієї Мак'юри. — На цьому імені вона скривила рота.

Альвіарін теж сіпнулася, зачувши це ім'я, та й не дивно. Оте трійло Ронди Мак'юри змушувало кожную зі сестер почуватися не в своїй тарілці. Напар з кореня виделочника не був смертельним, проте цей чай прибирав на час здатність направляти, а отже, здавалося, діяв просто проти Айз Седай. Шкода, що вони не дізналися про це до відбуття Галіни; якщо коріння виделочника діяло на чоловіків так само, як на жінок, це могло б значно спростити для неї її завдання.

Замішання Альвіарін тривало хіба секунду; наступної миті вона знову опанувала себе й стояла, тверда й холодна, наче крижана скеля.

— Як скажете, матінко. Впевнена, що вони кинуться виконувати ваш наказ, як і мають робити.

Раптовий спалах роздратування охопив Елайду, наче вогонь суху траву. Вона тримала в своїх руках долю світу, а їй доводиться раз у раз спотикатися об дрібні перешкоди. Погано вже те, що вона має розбиратися із заколотницями й непокірними правителями, а тут ще й багато хто з сестер інтригує та ремствує у неї за спиною, створюючи благодатний ґрунт для її супротивниці. Лише шість сестер були віддані Елайді цілком і повністю, і вона підозрювала, що стільки ж до голосування готові були піти за Альвіарін. Без сумніву, Рада не ухвалювала важливих питань, не заручившись згодою Альвіарін. Не відкритою згодою, не визнаючи напряду, що Альвіарін має хоч на крихту більше впливу чи влади, ніж годиться мати Хранительці, але якщо Альвіарін була проти чогось... Принаймні вони не заходили так далеко, щоб відхиляти рішення Елайди. Вони просто зволікали, і часто те, чого прагнула Елайда, так і залишалося нездійсненим. Дрібниця, але радіти тут не було з чого. Деякі Амерлін перетворювалися чи не на ляльок, коли Рада пускалася берега і починала ставати дибки проти усіх починань Амерлін.

Вона стиснула кулаки, і стрічка паперу в руці легенько хруснула.

«Кільце у бика в носі».

Альвіарін видавалася незворушною, наче статуя з мармуру, та Елайда більше на це не зважала. Пастуха везуть до неї. Заколотниць вона розчавить, Радугу залякає, Альвіарін поставить на коліна, і кожний вередливий правитель опиниться у неї під каблуком, від Тенобії в Салдеї — та наразі переховується, аби не підкорятися емісару Елайди, — і до Маттіна Стефанеоса в Ілліані — він знову намагається домовитися з усіма одразу: з білоплащниками, і з аль'Тором також, наскільки їй відомо. Елейн сяде на трон у Кеймліні, брата її не буде поряд, і він не заважатиме, а Елейн усвідомлюватиме, хто посадив її на трон. Варто дівчині трохи побути у Вежі, і Елайда ліпитиме з неї, що захоче.

— Я хочу, щоб цих чоловіків знищили, Альвіарін. — Не було потреби казати, яких саме. Половина Вежі тільки й говорила про *цих чоловіків* у їхній Чорній Вежі, а інша половина перешіптувалася про них по кутках.

— Є тривожні повідомлення, матінко. — Альвіарін ще раз пробігла очима свої папери, та Елайді здалося, що та робить це для годиться. Вона не витягла інших аркушів, а якщо цю жінку щось і хвилювало насправді, то це мала бути та мерзенна купа гною поблизу Кеймліна.

— Знову чутки? Невже ти віриш у казочки про те, що тисячі чоловіків стікаються до Кеймліна завдяки цьому паскудству, так званій *амністії*? Досить серйозне безчинство аль'Тора, але навряд чи варто цим перейматися. Звичайнісінька брудна піна, яку треба розвіяти, перш ніж Елейн коронуватиметься в Кеймліні.

— Звісно, ні, матінко, проте...

— Це має очолити Тувейн; завдання саме для Червоних. — Тувейн Гагал п'ятнадцять років жила поза Вежею, доки Елайда не викликала її назад. Дві інші Представниці від Червоних, що пішли у відставку і в «добровільне» вигнання водночас з нею, перетворилися на жінок із загнаними очима, але, на відміну від Лірени та Цутами, самотнє вигнання лише загартувало Тувейн. — Хай візьме п'ятдесят сестер. — Елайда була впевнена: у цій Чорній Вежі не могло бути більше, ніж двійко-трийко чоловіків, дійсно здатних направляти. П'ятдесят сестер

упораються з ними завиграшки. Але, можливо, доведеться мати справу і з іншими: дармоїди, приبلуди, заплішені дурні, сповнені марних мріянь та збочених амбіцій. — А ще має взяти сотню... ні, дві сотні Охоронців.

— Ви впевнені, що це розумно? Звісно, чутки про тисячі — це маячня, але агент Зелених у Кеймліні повідомляє, що в Чорній Вежі чотири сотні чоловіків. Він розумна людина. Схоже, він порахував, скільки возів із провіантом заходить до міста. А ви ж знаєте, подейкують, що з ними і Мазрим Таїм.

Елайда із зусиллям зберігала спокійний вираз обличчя, навіть не була впевнена, що це у неї виходить. Вона заборонила згадувати ім'я цього Таїма, і прикро, що вона не наважувалася — не наважувалася! — накласти покарання на Альвіарін. Та дивилася Елайді просто в очі, і цього разу підкреслено відкинула формальне звернення «матінко». А зухвалість, з якою вона поцікавилася розумністю дій Елайди! Запитати таке в Амерлін! Елайда не перша серед рівних; вона — Престол Амерлін!

Елайда відкинула вічко найбільшої лакованої скриньки, і на сірому оксамиті заясніли вирізані з кістки крихітні фігурки. Часто саме лише споглядання колекції заспокоювало Елайду, але ще частіше вона користувалася колекцією, так само як і в'язанням, від якого отримувала справжню насолоду, для того, аби показати співрозмовнику, що мініатюри цікавлять її значно більше, ніж його слова. Спочатку вона торкнулася пучками вишуканої кішки, стрункої, граційної, тоді фігурки жінки в пишному вбранні, до плечей якої тулилося незрозуміле створіння, плід фантазії різьбяр, тваринка, вкрита густим волоссям, схожа на людину, і, нарешті, витягла зі скриньки фігурку риби, вирізьблену з такою майстерністю, що та здавалася живою попри те, що кістка пожовкла з плином віків.

— Чотири сотні покидьків, Альвіарін. — Тепер вона почувалася спокійніше, адже Альвіарін стисла губи. Лише трохи, та Елайду тішила будь-яка тріщина в монументальному спокої цієї жінки. — Якщо хоча б стільки набереться. І тільки дурень може припускати, що більш ніж один чи двоє з них здатні направляти. І все! За десять років ми відшукали лише шістьох з такими здібностями. За останні двадцять років таких знайшлося двадцять чотири. А тобі відомо, як ми

прочісували всі землі. Щодо Таїма... — Це ім'я обпікало їй рота; єдиний Лжедракон, якому вдалося втекти й не дати Айз Седай себе вгамувати! Вона воліла, щоб не така згадка про її правління потрапила до хронік, принаймні доки вона не обдумає, як її викласти. Наразі в хроніках не згадувалося про Таїма після того, як його спіймали. Великим пальцем вона гладила лусочки на спині риби.

— Він мертвий, Альвіарін, інакше ми б уже давно про нього почули. І не служить аль'Тору. Ти можеш уявити собі, що він, проголосивши себе Відродженим Драконом, раптом пішов би служити іншому Відродженому Дракону? — Вона пригадала, що маршал-генерал Салдеї перебував зараз у Кеймліні, виконуючи накази аль'Тора, і палець її нервово забігав туди-сюди риб'ячою лускою. Що за гру веде Тенобія? Всі ці питання вирували в голові Елайди, хоча вона намагалася зберігати обличчя таким же незворушним, як її улюблені різьблені фігурки.

— Небезпечно промовляти вголос число двадцять чотири, — озвалася Альвіарін зловісно спокійно, — так само небезпечно, як і дві тисячі. У хроніках згадується лише шістнадцять. Наразі нам менше за все потрібно передивлятися ці роки. Або каламутити сестер, які вірять, що їм казали всю правду. Навіть ті, яких ви повернули до Вежі, мовчать.

Елайда вдала, ніби здивована. Наскільки їй було відомо, Альвіарін дізналася правду про ці роки тільки після того, як була призначена Хранителькою, вона ж сама цікавилася цим питанням з особистих причин. Хоча Альвіарін і не могла про це знати. Хіба що здогадуватися.

— Дочко, я не боюся, що виявляться якісь різночитання. Хто може звинуватити мене і в чому? Хто може мене покарати? — Блеф її було майже неможливо відрізнити від правди, та на Альвіарін це не справило жодного враження.

— В Хроніках ідеться про багатьох Амерлін, яких було публічно покарано, хоч за які саме провини, й не завжди зрозуміло. І нічого дивного, адже Амерлін сама могла сформулювати запис, якщо їй не залишалося нічого іншого...

Елайда ляснула долонею по столу.

— Досить, дочко! У Вежі закон — це я! Те, що було прихованим, прихованим і залишиться, з тих самих міркувань, що були справедливими ці двадцять років: заради користі для Білої Вежі. — Тільки тепер вона відчула, що їй болить долоня. Підняла руку і побачила, що фігурка риби розкололася надвоє. Скільки років було цій статуєтці? П'ятсот? Тисяча? Вона ледь стримувалася, аби не тремтіти від люті. Але в голосі люті аж дзвеніла. — Тувеїн на чолі п'ятдесятьох сестер та двохсот Охоронців вирушить до Кеймліна, до цієї Чорної Вежі, де вони вгамують кожного чоловіка, в якому виявлять здатність направляти, та повісять його, так само як і всіх інших, кого зможуть захопити живцем. — Альвіарін навіть і оком не повела на це порушення законів Вежі. — А на додачу хай повісять і мертвих. Це буде застереженням для кожного чоловіка, який наважиться помислити торкнутися Істинного Джерела. Хай Тувеїн прийде до мене. Хочу почути її план.

— Як накажете, матінко. — Відповідь Хранительки була така ж незворушно спокійна, як і її обличчя. — Лише, якщо мені дозволено зауважити, може, ви б передивилися ваш намір відіслати з Вежі так багато сестер? Очевидно, бунтівниці не погодилися з вашою пропозицією. Вони вже не в Салідарі. Вони прямують сюди. Повідомлення надійшли з Алтари, але наразі вони вже мають бути в М'юранді. І вони обрали Амерлін серед себе. — Альвіарін пробігла очима аркуш, що лежав згори, наче шукаючи ім'я. — Здається, це Егвейн аль'Вір.

Те, що Альвіарін залишила цю, найважливішу, новину насамкінець, мало б змусити Елайду вибухнути люттю. Натомість вона відкинула голову й розсміялася. Лише почуття гідності не дозволило їй забарабанити п'ятами по підлозі. А побачивши здивування на обличчі Альвіарін, Елайда розреготалася ще сильніше, так, що навіть мусила пальцями змахнути сльози з очей.

— Ти цього не розумієш, — вимовила вона, коли змогла вставити хоч слово між хвилями сміху. — До того ж ти Хранителька, Альвіарін, а не Представниця. Якби ти засідала в Залі, за місяць інші тримали б тебе в шафці й витягали звідти лише тоді, коли їм був би потрібен твій голос під час голосування.

— Я розумію достатньо, матінко. — Голос Альвіарін залишався холодним, як завжди, від нього навіть стіни могли б вкритися інеєм. — Розумію, що три сотні бунтівних Айз Седай, а можливо, і більше, йдуть маршем на Тар Валон разом із військом під проводом Гарета Бріна, якого вважають великим полководцем. Навіть якщо відкинути неправдоподібні донесення, це військо може нараховувати до двадцяти тисяч воїнів, а з Бріном на чолі воно зростатиме в кожному селищі та містечку, через які проходитьиме. Я не кажу, звісно, що вони сподіваються взяти місто Тар Валон, але навряд чи над цими фактами варто сміятися. Високому капітану Чубейну треба наказати посилити набір до охорони Вежі.

Елайда зупинила сповнений жалю погляд на рештках розламаної фігурки риби, тоді підвелася та пройшла до найближчого вікна, повернувшись до Альвіарін спиною. Картина будівництва палацу допомогла прибрати гіркий присмак, — вона, а ще шурхотіння паперу в її руці.

Вона усміхнулася, дивлячись на свій майбутній палац.

— Так, три сотні бунтівниць, але тобі варто ще раз перечитати донесення Тарни. Майже сотня з них ось-ось будуть готові здатися. — Тарні Елайда довіряла, до певної межі, бо це була Червона, у голові якої не залишалося місця для дурниць, і вона писала, що бунтівниці вже власної тіні бояться. Вони наче перелякані на смерть вівці, що шукають свого пастуха, так вона писала. Звісно, вона дикунка, а проте досить розсудлива. Незабаром Тарна повернеться і зможе дати докладніший звіт. Хоч у цьому й немає великої потреби. План Елайди вже спрацьовує серед бунтарок. Втім, це секрет.

— Тарна завжди впевнена, ніби вона може змусити людей робити так, як вони за жодних обставин не робитимуть. — Їй здалося, ніби Альвіарін підкреслила свої слова, промовила їх особливим тоном? Елайда вирішила не звертати на це уваги. Чи не на надто багато слів та вчинків Альвіарін вона змушена не звертати уваги? Але одного дня вона покладе цьому край. І це станеться незабаром.

— Щодо війська, дочко, вона стверджує, що це дві-три тисячі вояків, не більше. Якби їх було більше, вони, без сумніву, це продемонстрували б, аби нас настрахати. — Елайда вважала, що агенти й завжди перебільшують, бажаючи надати ваги своїй

інформації. По-справжньому можна довіряти лише сестрам. Принаймні Червоним сестрам. Деяким із них. — Але я б не переймалася, якби у них було і двадцять тисяч вояків, і п'ятдесят, і сто. Ти можеш хоча б почати розуміти чому? — Вона повернулася і побачила абсолютний спокій на обличчі Альвіарін, маску, якою та прикривала цілковите невідання. — Ти претендуєш на досконале знання законів Вежі. Яке покарання передбачене заколотницям?

— Очільницям — упокорення, — відповіла Альвіарін, помовчавши. На чолі її з'явилася легенька зморшка, а спідниці ледь помітно гойднулися, коли вона переступила з ноги на ногу. Добре. Це відомо кожній посвяченій, і вона розгублена, бо не розуміє, чому Елайда ставить їй таке питання. Дуже добре. — І для багатьох інших також.

— Можливо.

Та їхні очільниці могли б і уникнути такої кари, принаймні більшість із них, якби підкорилися Елайді. Найменше покарання, передбачене законом, — шмагання у Великій залі, перед очима сестер та щонайменше рік та один день публічної спокути. Та нічого не сказано про те, що спокута має відбуватися вся одразу: місяць там, місяць тут, тож вони й через десять років могли б спокутувати свою провину, постійно отримуючи нові нагадування про те, що буває з тими, хто противиться Елайді. Звісно, деяких треба буде упокорити — Шеріам, ще кількох з найбільш помітних так званих Представниць, утім, лише в такій кількості, щоб інші боялись і пискнути щось не те. Не більше, щоб не послаблювати Вежу. Біла Вежа має бути єдиною, має бути могутньою. Могутньою, і міцно тримати все у своїх руках.

— З усіх злочинів, скоєних заколотницями, лише один *вимагає* упокорення. — Альвіарін відкрила було рота, бажаючи заперечити. У давнину бували заколоти, згадки про які ховалися так глибоко, що мало хто з сестер знав про них, а списки упокорених та страчених зберігалися в записках, відкритих лише для Амерлін, Хранительки і Представниць, та ще кількох бібліотекарів, у яких вони зберігалися. Та Елайда не дала Альвіарін заговорити: — Кожна жінка, що обманом привласнить собі титул Престолу Амерлін, *мусить* бути упокорена. Якби заколотниці вважали, що мають шанси на успіх, вони б поставили своєю Амерлін Шеріам, або Лелейн, або Карлінію, чи ще когось з-поміж себе. — Тарна повідомила, що Романда Кассін

повернулася зі своєї відставки; Романда точно б ухопилася за палантин обома руками, якби побачила хоч одну десяту шансу. — Вони ж натомість витягли нагору *посвячену*!

Елайда похитала головою з похмурою посмішкою. Вона могла процитувати напам'ять кожне слово закону, який передбачає обрання Амерлін — урешті-решт, цей закон і їй самій добряче прислужився; та ніде в ньому жодним словом не згадувалося, що претендентка має бути повноправною сестрою. Було і так зрозуміло, що вона має нею бути, тому ті, хто писали закон, це й не зазначали, а бунтарки взяли й прослизнули крізь цю шпаринку.

— Вони знають, що їхня справа безнадійна, Альвіарін. Планують блефувати, створювати галас з нічого, відшукати якийсь захист для себе, а тоді принести цю дівчинку в жертву. — А шкода. Ця дівуля аль'Вір була ще одним важелем впливу на аль'Тора, а досягши розквіту можливостей використання Єдиної Сили, мала стати однією з наймогутніших Айз Седай за тисячу років. Справді шкода.

— Гарет Брін зі своїм військом не видається мені блефом. Його війську знадобиться п'ять чи шість місяців, аби дістатися Тар Валона. За цей час капітан Чубейн може збільшити сили захисників...

— Це його військо! — пирхнула Елайда. Альвіарін така дурепа; попри свою удавану холонокровність, вона просто тупа курка. Ще трохи, і вона почне повторювати маячню Санче, ніби Відступники звільнилися. Звісно, вона не знає таємниці Елайди, а все ж таки... — Фермери зі списками, м'ясники з луками та кравці верхи на конях! Вони йтимуть, на кожному кроці згадуючи про Сяйливі Мури, які виявилися не по зубах і Артуру Яструбине Крило. — Ні, не курка. Слизька лисиця. Та рано чи пізно хутро цієї лисиці піде на оторочку мантиї Елайди. Світло подбає, щоб це сталося рано, а не пізно. — Дорогою вони на кожному кроці втрачатимуть солдата, а може, й десятеро. Я не здивуюся, якщо наші заколотниці залишаться тільки зі своїми Охоронцями. — Про розкол у Вежі було відомо надто багатьом. Звісно, коли бунт буде придушено, все це можна буде подати як тактичний хід, як частину плану, спрямованого на те, щоб, наприклад, узяти під контроль молодого аль'Тора. Можливо, на це підуть роки, можливо, зміняться покоління, перш ніж зблякнуть спогади. Усі заколотниці, до останньої, на колінах відповідатимуть за свої діяння.

Елайда стисла кулаки, наче на горлі у бунтарок. Чи на горлі Альвіарін.

— Я планую зламати їх, дочко. Вони розколуться, наче гнила диня. — Її секрет це гарантував, хай на скільки фермерів та кравців розраховує лорд Брін; а втім, хай Альвіарін гадає як знає. Раптом на неї нахлинув Талант Пророкування, впевненість у речах, яких вона не могла бачити, сильніша за впевненість у тих речах, що були просто перед нею. Впевненість така, що вона могла б, не вагаючись, зробити крок з прямовисної скелі у прірву. — Біла Вежа знову стане нероздільною, єдиною, могутнішою, ніж будь-коли, а ті, хто відколовся від неї, будуть відкинуті та зневажені. Ранд аль'Тор постане перед Престолом Амерлін і зазнає сили її гніву. Чорна ж Вежа потоне у крові та вогні, і землями її ходитимуть Айз Седай. Це я Провіщаю.

Як завжди, виголосивши Пророцтво, вона вся тремтіла й важко дихала. Змусила себе стояти нерухомо, прямо, дихати рівно; ніколи не дозволяла нікому бачити свою слабкість. А от Альвіарін... Очі її широко розплющилися, вуста теж відкрилися, наче вона забула слова, які готові були з тих вуст зірватися. Аркуш ковзнув зі стосу паперів у неї в руках, і вона ледь устигла його підхопити. Це змусило її отямитися. За мить вона знову вдягла маску незворушності, становлячи бездоганну картину спокою, притаманного Айз Седай, та було видно, що вона вражена до глибини душі. Так, це дуже добре. Хай поміркує про неминучу перемогу Елайди. Хай розжув цю думку, як слід, і зламає собі на цьому зуби.

Елайда глибоко втягнула повітря і знову усілася за свій письмовий стіл, відсунувши розламану фігурку риби вбік, туди, де вона не потрапляла їй на очі. Настав час скористатися своєю перемогою.

— Сьогодні треба буде зробити певну роботу, дочко. Перший лист має бути надіслано леді Каралайн Дамодред...

Елайда повільно переповідала свої плани, додаючи подробиці до того, що вже було відомо Альвіарін, розкриваючи те, чого та ще не знала, тому що наразі Амерлін мала діяти через свою Хранительку, хай як вона ненавиділа цю жінку. Приємно було спостерігати за очима Альвіарін, бачити, як вона загадується над питанням: а скільки вона ще не знає? Але, віддаючи накази, які ділили світ, встановлюючи нові кордони між Аритським океаном та Хребтом Світу, вона тішилася,

уявляючи собі молодого аль'Тора, якого тягнуть до неї, наче ведмедя в клітці, ведмедя, який має навчитися танцювати, аби заробити собі кусень м'яса.

Навряд чи в записах в Хроніках часів Останньої битви може не згадуватися про Відродженого Дракона, та вона знала, яке ім'я буде записане найбільшими літерами. Елайда до Авріні а'Ройган, наймолодша донька другорядного Дому на півночі М'юранді, увійде в історію як найвеличніша та наймогутніша Престол Амерлін усіх часів. Наймогутніша жінка у світовій історії. Жінка, яка врятувала людство.

Аїльці стояли в глибокій ущелині серед пагорків, порослих бурою травою, не звертаючи уваги на хмари пилюги, що клубочились під поривчастим вітром, і видавалися кам'яними статуями. Їх не обходило те, що о цій порі року землю давно мав вкривати товстий шар снігу; ніхто з них снігу ніколи не бачив, і, хоча, попри те, що сонцю було ще далеко до зеніту, повітря було гарячим, наче в печі, тут однаково було прохолодніше, ніж у їхніх краях. Увага їхня була прикута до південного схилу, вони чекали на сигнал, що мав провістити про доленосну для клану Шайдо подію.

На вигляд Севанна нічим не відрізнялася від інших, хоч і трималася трохи осторонь кола Дів, котрі звично сиділи навпочіпки, закривши чорним серпанком обличчя аж до очей. Вона теж чекала, навіть нетерплячіше, ніж здавалося, але не забуваючи й про інші речі. Це було першою причиною, завдяки якій командувала тут вона, а інші виконували її накази. Другою причиною було те, що вона розуміла, що буває, якщо не відмовитися від застарілих звичаїв та віджилих традицій, які зв'язують людей по руках і ногах.

Погляд зелених очей Севанни на мить метнувся ліворуч, де вона побачила дванадцять чоловіків та жінку у *кадін'сорах*, що були озброєні круглими щитами з бичачої шкіри та трьома чи чотирма короткими щитами. Це вбрання зливалося з навколишньою місцевістю не гірше, ніж у Трикратній землі. Ефалін, чиє коротке шпакувате волосся прикривала замотана навколо голови *шуфа*, іноді кидала погляд убік Севанни; якщо можна сказати про Діву Списа, що та нервує, саме це й відбувалося з Ефалін. Деякі з Дів із клану Шайдо

вирушили на південь, приєднавшись до тих дурників, що товклися навколо Ранда аль'Тора, і Севанна не сумнівалася, що розмови про це були на устах й у інших. Схоже, Ефалін хотіла б це врівноважити, надавши Севанні ескорт із Дів, наче та колись була однією з них. Принаймні Ефалін безпомилково бачила, хто має справжню владу.

Інші бойові спільноти Шайдо очолювали чоловіки, і вони презиркувалися між собою, але поглядали й на схил пагорба, а надто кремезний Маерик з *Сіа Дун* та вкритий шрамами Бендуїн з *Фар Алдазар Дін*. Відсьогодні нічого не заважатиме Шайдо відрядити одного з чоловіків до Руйдіана, аби він був позначений як вождь клану, якщо йому вдасться вижити. А доти від імені вождя промовлятиме Севанна як вдова останнього вождя. Двох останніх вождів. І хай ті, хто пошепки стверджує, ніби вона приносить нещастя, вдаляться своїми словами.

Жінка пересунула на плечах темну шаль, розправила численні намиста; дзвякнули браслети, золоті та з дорогоцінної кістки. Більшість намист також були золоті та кістяні, але одне складалося з безлічі перлин та рубінів і колись належало аристократці-водоземці, що тепер, одягнена в біле, шарувала разом з іншими *гай'шайн* в горах, званих Кинджалом Родичевбивці. З намиста звисав ще й рубін з невелике куряче яйце завбільшки, затишно вгніздившись у западинці між персами нової господарки. Водоземи могли бути цінною здобиччю. Великий смарагд на пальці Севанни відбивав сонячні промені, виблискуючи зеленими вогниками. Вона охоче перейняла звичку водоземок носити окільця на пальцях і не звертала уваги на косі погляди, які часто помічала на собі. Вона радо б обнизала й решту пальців перснями, якби вдалося знайти такі, що могли рівнятися пишнотою з тим одним, що вже мала.

Більшість чоловіків гадали, що саме Маерик та Бендуїн першими отримають дозвіл Мудрих пройти випробування Руйдіаном. Лише очільниця Дів Шайдо Ефалін підозрювала, що цього дозволу не отримає жоден з них, і то тільки підозрювала; до того ж у неї вистачало розуму обережно ділитися своїми підозрами лише зі Севанною, а більше ні з ким. Свідомість інших була неспроможна змиритися з можливістю відкинути старі звичаї, а, кажучи правду, якщо Севанна й прагнула нового, вона розуміла й те, що має

привносити зміни поступово. Відколи Шайдо перетнули Драконову Стіну й заглибились у мокрі землі, — а вони й досі лишалися мокрими, якщо порівнювати з Трикратною землею, — змінилося багато, але ще більше змін було попереду. Щойно аль'Тор опиниться в її руках, щойно вона візьме шлюб із *Кар'а'карном*, вождем вождів усіх аїльців, запанує новий порядок визнання вождів кланів, а також і вождів септ. Можливо, навіть очільників бойових спільнот. Їх призначатиме Ранд аль'Тор. Звісно, він вказуватиме на того, кого йому називатиме вона. І це буде лише початок. Варто, наприклад, перейняти і мокроземський звичай передавати титул своїм дітям і дітям їхніх дітей.

Раптом зірвався сильний вітер, полетів на південь. Він заглушив гул коней та фургонів водоземів.

Севанна знову пересмикнула шаль, стримала гримасу, яка так і прагла з'явитися на вустах. Вона у жодному разі не має видаватися знервованою. Але поглянувши праворуч, жінка трохи заспокоїлася. Там скупчилося понад дві сотні Мудрих клану Шайдо, і зазвичай хоч одна з них, а дивилася на неї, наче той гриф-падложер, але наразі всі погляди були спрямовані на схил пагорба. Багато Мудрих обсмикували на собі шалі чи без потреби розгладжували пишні спідниці. Деякі з облич блищали від поту. Від поту! Чи вони взагалі забули про честь, якщо дозволяють собі демонструвати іншим своє хвилювання?

На вершечку пагорка з'явився юнак з *Совін Най* і, опустивши серпанок, поспішив схилом униз. Він попростував до Севанни, як і годиться, але, на її роздратування, не стишив свого голосу, і його могли почути всі.

— Одному з розвідників, котрих вони вислали наперед, вдалося врятуватися. Він поранений, але тримається на коні.

Командири спільнот почали діяти, перш ніж він устиг договорити. Так справа не піде! Вони керуватимуть під час битви — Севанна у своєму житті хіба що списа в руках тримала, — але вона не збиралася дозволяти їм забути хоча б на мить, хто вона така.

— Кинути проти них усі списи, до останнього, — голосно наказала вона, — перш ніж вони встигнуть приготуватися. — Всі лідери спільнот розвернулися до неї.

— Усі списи? — перепитав Бендуїн, наче не вірячи власним вухам. — Ти хочеш сказати, крім тих, що в прикритті...

— Якщо не залишимо резерву, ми можемо... — Маерик роздратовано заговорив водночас з Бендуїном.

Севанна не дала договорити жодному з них:

— Усі списи! Ми танцюватимемо з Айз Седай. Мусимо переважити їх одразу! — Ефалін та інші очільники слухали її з незворушними обличчями, а от Бендуїн та Маерик насупили брови, готові сперечатися. Бовдури. Перед ними лише кілька дюжин Айз Седай, лише кілька сотень солдатів-мокроземів. Маючи більш ніж сорок тисяч *алгай'д'сісвай*, як вони наполягали, їм однаково потрібні прикриття з розвідників та списники у резерві так, наче вони збираються битися з іншими айльцями чи хоча б із цілим військом мокроземів. — Наказую як вождь клану Шайдо. — Вона не мусила цього казати, але нагадати ніколи не завадить. — Їх лише жменька. — Тепер вона додавала презирства до кожного свого слова. — Їх можна розсіяти, якщо списники поквапляться. Вранці ви готові були помститися за Дізейн. А тепер я відчуваю запах страху? Страху перед купкою мокроземів? Невже Шайдо забули про свою честь?

Ці слова перетворили їхні обличчя на камінь, чого вона і прагнула. Навіть Ефалін зблиснула очима, схожими на сірі відполіровані камінці, перш ніж закрити обличчя серпанком; пальці її затанцювали в таємній мові жестів Дів, і, коли очільники бойових спільнот кинулися схилом угору, Діви, що купчилися навколо Севанни, пішли за ними слідом. Вона не на це сподівалася, але принаймні воїни зі списками пішли уперед. Навіть знизу, з ущелини, вона бачила, як постаті в *кадін'сорах*, здавалося, вигулькували наче просто з-під землі, поспішаючи на південь, крокуючи так широко, що могли й коней наздогнати. Не можна було гаяти часу. Вирішивши поговорити з Ефалін пізніше, Севанна обернулася до Мудрих.

Їх було шість чи сім на кожну Айз Седай, що оточували аль'Тора, Мудрих з клану Шайдо, здатних направляти Єдину Силу, проте Севанна бачила їхню невпевненість. Вони намагалися приховати сумніви за кам'яними обличчями, але ті читалися в тому, як бігали у них очі, як облизували вони пересохлі губи. Сьогодні було покладено край багатьом традиціям, старим, непорушним, наче закон. Мудрі не

беруть участі в битвах. Мудрі тримаються осторонь Айз Седай. Їм були відомі старовинні легенди, де йшлося, що аїльці були вигнані до Трикратної землі за те, що зрадили Айз Седай, і що вони будуть знищені, якщо зрадять їх ще раз. Вони чули те, що перш за все проголосив Ранд аль'Тор: присягаючи на вірність Айз Седай, аїльці заприсяглися ніколи не вдаватися до насильства.

Севанна була впевнена, що всі ці розповіді — чистісінька вигадка, але нещодавно зрозуміла, що Мудрі вважають їх правдою. Звісно, їй ніхто з них такого не казав. Та це було їй неважливо. Сама вона ніколи не здійснювала двох подорожей до Руйдіана, необхідних, аби отримати статус Мудрої, та інші Мудрі прийняли її до свого кола, хоч дехто їй дуже не хотів цього робити. Тепер їм не залишалося вибору: лише на все погоджуватися. Марні традиції будуть перероблені на нові.

— Айз Седай, — неголосно мовила вона. Мудрі схилилися ближче до неї, приглушено дзвякаючи браслетами, аби розчути її слова. — Вони утримують Ранда аль'Тора, *Кар'а'карна*. Ми мусимо відібрати його у них. — Там і тут вона бачила насуплені брови. Більшість Мудрих гадала, що вона бажає захопити *Кар'а'карна* живим, аби помститися йому за смерть Куладіна, її другого чоловіка. Це було їм зрозуміло, але вони б не прийшли сюди заради цього. — Айз Седай, — люто прошипіла вона. — Ми виконали свою обітницю, а вони свою зламали. Ми нічого не порушили, а вони порушили все. Ви знаєте, як було вбито Дізейн. — Звісно, вони знали. Погляди, спрямовані на неї, раптом стали гострішими. Вбивство Мудрої прирівнювалося до вбивста вагітної, дитини чи коваля. Деякі очі дивилися на неї дуже гостро. Очі Терави, Райель і інших. — Якщо ми дозволимо цим жінкам залишитися непокараними, тоді ми гірші за тварин, у нас не залишиться честі. Я своєю честю не поступлюся.

З цими словами вона з гідністю підбрала спідниці і пішла схилом угору, з високо піднятою головою, не озираючись. Була впевнена, що інші підуть за нею. Терава і Норлія, і Дайлін подбають про це, як і Райель і Тіон, і Мейра, і решта, хто кілька днів тому разом з нею бачили, як Айз Седай відшмагали Ранда аль'Тора й знову запхали його до дерев'яного ящика. Її нагадування призначалося цим тринадцятьом навіть більшою мірою, ніж іншим, і вони не наважаться її підвести. Правда про те, як загинула Дізейн, пов'язала їх із нею.

Мудрі, перекинувши спідниці через руку, щоб не плутались у ногах, не могли наздогнати *алгай'д'сісвай*, вбраних у *кадін'сори*, хоч як швидко намагалися бігти. Та бігти було не так далеко, п'ять миль розлогими пагорками, і вони піднялися на гребінь вчасно, аби побачити, що танець списів розпочався, як годиться.

Тисячі *алгай'д'сісвай* утворили величезне море з сіро-коричневих постатей з серпанком на обличчях, що накочувалося хвилями на тісне коло фургонів мокроземів, у центрі якого був невеликий гайок. Севанна гнівно видихнула. Ці Айз Седай навіть устигли завести своїх коней всередину кола. Воїни зі списками оточили фургони, тиснули на них, поливали їх дощем зі стріл, але здавалося, що перші лави нашттовхуються на невидиму стіну. Стріли спочатку круто йшли вгору, аби потрапити за цю стіну, а тоді вдарилися у щось невидиме і відскакували назад. Серед Мудрих почулося глухе бурмотання.

— Бачите, що роблять Айз Седай? — з натиском вигукнула Севанна, так, наче вона теж могла бачити плетиво Єдиної Сили. Їй кортіло пирхнути: ці Айз Седай були дурні вівці, з цими своїми хваленими Трьома Присягами. Коли вони нарешті втямлять, що мають застосувати Силу як зброю замість ставити бар'єри, буде пізно. За умови, що Мудрі не будуть надто довго стояти й витріщатися. Десь у цих фургонах захований Ранд аль'Тор, можливо, скорчений, складений навпіл, наче сувій шовку. Він чекає на те, щоб потрапити їй до рук. Якщо Айз Седай можуть його утримувати, то і вона зможе, за допомогою Мудрих. Та обіцянок. — Тераво, веди свою половину на захід. Будь готова вдарити за моєю командою. Ці Айз Седай винні нам *'то* за Дізейн. Ми змусимо їх сплатити за *'то* таку ціну, якої ще ніхто ніколи не сплачував.

Говорити, ніби хтось сплатить невизнаний борг честі, звісно, було лише безглуздою похвальбою, але в гнівному гомоні жінок Севанна розчула відчайдушні погрози змусити Айз Седай сплатити свій *'то*. Лише ті, хто вбивав Дізейн за наказом Севанни, стояли мовчки. Терава стиснула губи, але нарешті спромоглася відповісти:

— Як скажеш, Севанно.

Широким кроком Севанна повела свою половину Мудрих на східний фланг поля битви, якщо місцину вже можна було так назвати. Вона хотіла залишатися на вершечку пагорба, звідки могла добре бачити все,

що відбувається. Адже саме так вождь клану чи полководець керує танцем списів, — але в цьому її не підтримали навіть Терава та решта обізнаних з таїною смерті Дізейн. Мудрі мали дивний вигляд на тлі *алгай'д'сісвай*, вишикувавшись перед ними в білих блузах з алоду, темних вовняних спідницях та шалях. Виблискували численні браслети та намиста, а довге, до пояса, волосся було підхоплене темними згорнутими шаликами. Хоч вони й вирішили, якщо вже брати участь у танці списів, то робити це зсередини, а не стоячи над битвою, Севанна підозрювала, що вони не усвідомлюють до кінця, що сьогодні битися будуть головно вони. Відсьогодні нічого вже не буде таким, яким було раніше, і ув'язнення Ранда аль'Тора — лише невеличка частина цих змін.

Серед *алгай'д'сісвай*, котрі стояли й дивилися на фургони, чоловіків від Дів можна було відрізнити лише за зростом. Обличчя ховалися за серпанками та шуфами, а *кадін'сор* є *кадін'сор*, незважаючи на дрібні відмінності в покрої між різними кланами, септами та бойовими спільнотами. Ті, що стояли в першому колі оточення, здавались спантеличеними і незадоволено щось бурмотіли, чекаючи на розвиток подій. Їх можна було зрозуміти. Вони налаштувалися станцювати танець списів із блискавками Айз Седай, і тепер нетерпляче переступали з ноги на ногу, надто на великій відстані від цілей, щоб застосувати хоча б рогові луки, що висіли в шкіряних футлярах у них за спинами. Якщо все піде так, як задумала Севанна, їм не доведеться чекати надто довго.

Руки в боки, вона звернулася до решти Мудрих:

— Ті, хто стоїть на південь від мене, знищуйте бар'єри, які ставитимуть Айз Седай. Ви ж, на північ від мене, атакуйте. Списи вперед! — Віддавши цю команду, вона повернулася обличчям до Айз Седай, подивитися, як вони зазнають поразки, гадаючи, що проти них битиметься сама лише криця.

Нічого не сталося. Перед нею марно завирувало море *алгай'д'сісвай*, і найгучнішими звуками було випадкове чиркання списа об щит. Севанна стримувала лють, хоч та й оповивала її все сильніше, наче прядиво кузіль. Вона була цілковито впевнена, що, побачивши понівечене тіло Дізейн, Мудрі будуть готові на все; але, якщо вони й досі вважають немислимим атакувати Айз Седай, вона не

відступиться, навіть якщо доведеться ганьбити їх так, що їм залишиться тільки увібратися в біле, наче *гай'шайн*.

Зненацька куля суцільного вогню з чоловічу голову завбільшки з шипінням та сичанням полетіла в напрямку фургонів, тоді ще одна, дюжини. Відчула, як розпускається тугий вузол у грудях. З заходу, від Мудрих, що були з Теравою, полетіли ще вогняні кулі. Від фургонів, що зайнялися, повалив дим, спочатку сірі пасма, тоді чорні стовпи, що дедалі товстішали; *алгай'д'сїсвай* загомоніли геть по-іншому, і, хоч ті воїни, що були просто перед нею, не дуже посунулися вперед, задні стали на них напирати. З фургонів долинули крики, чоловіки люто вигукували щось та ревли від болю. Бар'єри, виставлені Айз Седай, упали. Почалося, і закінчитися могло лише одним. Ранд аль'Тор буде у неї в руках, він віддасть їй аїльців, і вони завоюють усі мокрі землі, а перш ніж померти, він дасть їй синів та дочок, які правитимуть аїльцями після неї. Може, їй це буде приємно: він був гарний, сильний і молодий чоловік.

Вона не чекала, що Айз Седай легко здадуться, і вони не здавалися. Між списками падали вогняні кулі, перетворюючи постаті в *кадін'сорах* на палаючі смолоскипи, з чистого неба били блискавки, підкидаючи людей та землю в повітря. Але Мудрі навчалися тих штук, які бачили, а може, вони й раніше їх знали, лише вагалися застосовувати; здебільшого вони направляли так рідко, а надто на очах у сторонніх людей, що лише інші Мудрі знали, на що здатна та чи інша з них. Хай з якої причини, але блискавки почали бити в напрямку фургонів не раніш, ніж вони почали падати на Шайдо.

Не всі вони потрапляли в ціль. Вогняні кулі, деякі наразі завбільшки з кінську голову, срібні блискавки, що прохромлювали землю, наче списи, що падали з небес, інколи відхилялися вбік, наче натикалися на незримий щит, або зі страшенною силою вибухали в повітрі, а то й просто зникали, як не було. Повітря сповнилося реву та гуркоту, криків та стогонів. Севанна у захваті дивилася в небо. Їй здавалося, що це схоже на ті вистави ілюмінаторів, про які вона читала.

Раптом в її очах увесь світ спалахнув білим сяйвом; їй здалося, що вона пливе у повітрі. Коли знову змогла бачити, вона плазом лежала на землі за дюжину кроків від того місця, де стояла, відчуючи біль у кожному м'язі, засипана піском та камінцями. Волосся на голові

стало дибки. Інші Мудрі також попадали на землю, навсібіч нерівної вирви у спан завширшки; сукні декотрих курилися тонкими цівками диму. Попадали не всі, і битва вогню та блискавиць продовжувалася, але впало багато. Треба було, щоб вони знову увійшли у танок.

Змушуючи себе дихати, Севанна звелася на ноги, навіть не завдавши собі клопоту обтрусити бруд.

— Працуйте списками, — заволала вона. Схопивши Есталайну за кістляві плечі, вона смикнула жінку, аби змусити ту підвестися, тоді зі скляного погляду широко розчахнутих блакитних очей зрозуміла, що смикає мертву, і відкинула її. Натомість ривком поставила на ноги напівнепритомну Дорейллу, вихопила списа з рук мертвого Громоходця і замахала ним, високо піднявши над головою. — Списи уперед! — Деякі з Мудрих, схоже, сприйняли її слова буквально, кинувшись у вир *алгай'д'сісвай*. Інші поводитися розумніше, допомагаючи звестися на ноги тим, хто був здатний це зробити, і злива вогняних куль та блискавок завирувала з новою силою, а Севанна шалено носилася перед лавою Мудрих, розмахуючи списом та вигукуючи: «Коліть списками! Списи уперед!».

Вона відчувала бажання реготати, і, дійсно, розреготалася. Вкрита брудом, у вирі битви, Севанна вперше в житті відчувала такий захват. Вона майже шкодувала, що свого часу не стала Дівою Списа. Майже. Бо жодна *Фар Дарайз Май* ніколи не могла бути вождем клану, так само як жодний чоловік не міг бути Мудрою. Шлях Діви до могутності полягав у тому, щоб відмовитися від списа та стати Мудрою. А ставши дружиною вождя, вона отримала владу в тому віці, коли Діві вперше довіряють тримати списа, а ученицям Мудрих — носити воду. А вона досягла всього: вона і Мудра, і вождь клану, хоча щоб закріпити за собою останній титул, їй доведеться ще дещо зробити. Титули вартують небагато, доки вона має могутність, але чому б їй не мати і те, і те?

Несподівано у неї за спиною пролунав пронизливий крик, вона різко розвернулася і лише видихнула, побачивши, як кошлатий сіроманець у стрибку вирвав Дозері горлянку. Не вагаючись, метнула списа в його бік. Вовк перекрутився та вчепився зубами в держак, і тієї ж миті повз неї ковзнув ще один височезний, їй до пояса, вовк і застрибнув на

спину одному з *алгай'д'сісвай*. Вона помітила ще одного вовка, ще й ще, вони були всюди, рвали зубами воїнів у *кадін'сорах*.

Забобонний жах пройняв Севанну, коли вона висмикувала з тіла вовка свій спис. Айз Седай прикликали вовків битися на їхньому боці. Ці Айз Седай... Ні. Ні! Це нічого не змінить. Вона не дозволить.

Нарешті їй вдалося відірвати очі від вовків, але не встигла вона прокричати підбадьорливий наказ, слова знову застрягли у неї в горлі, бо вона побачила ще щось. Купа вершників-мокроземів у червоних шоломах та кірасах, з мечами за спинами, билися довгими списками просто посеред її *алгай'д'сісвай*. Звідки *ще й вони* взялися?

Вона навіть не чула, що промовляє вголос, аж тут Райель відповіла їй:

— Я намагалася сказати тобі, Севанно, але ти не слухала. — Жінка з вогняним волоссям з огидою поглянула на закривавлений спис у руках Севанни; Мудрі не мали брати в руки списа. Севанна демонстративно поклала зброю у згин ліктя, бо бачила, що так роблять вожді, а Райель вела далі: — Мокроземи атакували з півдня. Мокроземи та *алгай'д'сісвай*. — Вона вклала у це слово всю зневагу, яку викликали у неї ті, хто називали себе Списами Дракона. — Серед них є й Діви. А ще... Ще — Мудрі.

— Вони б'ються? — недовіжливо перепитала Севанна, і лише потім зрозуміла, як це прозвучало. Якщо вона могла відкинути прогнилі звичаї, звісно і ці засліплені сонцем тупачки з півдня, котрі й досі називали себе Айз Седай, могли вчинити так само. Та вона цього не очікувала. Без сумніву, це Сорелія їх привела; ця стара нагадувала Севанні кам'яний оповз, що несеться з гори, забираючи все на своєму шляху. — Ми мусимо атакувати їх, негайно. Вони не отримають Ранда аль'Тора. І не завадять нам помститися за Дізейн. — Вона побачила, як розширилися очі Райель при останніх словах.

— Вони Мудрі, — промовила та беземоційним голосом, та Севанна її зрозуміла. Долучити Мудрих до танцю зі списками вже було погано, але коли одні Мудрі почнуть битися з іншими Мудрими, це буде занадто. Цього Райель не могла схвалити. Вона погодилася з тим, що Дізейн мусила померти, бо у який інший спосіб вони могли змусити Мудрих, не кажучи вже про *алгай'д'сісвай*, напасти на Айз Седай? А це було необхідно, аби захопити аль'Тора, за яким ішли всі аїльці; та

це було зроблено таємно, односторонньо. А тепер ішлося про те, щоб виступити на очах у всіх. На очах у тупаків, боягузів — всіх!

— Тоді бийся з тими ворогами, з якими можеш змусити себе битися, Райель, — Севанна промовила це з усією зневагою, на яку була здатна, та Райель лише кивнула, пересмикнула шаль на плечах і, кинувши ще один погляд на спис у руці Севанни, зайняла своє місце в строю.

Можливо, існував якийсь спосіб змусити Мудрих атакувати першими. Краще напасти зненацька, та хай усе відбувається хоч як, аби тільки вони не висмикнули аль'Тора у неї з-під носа. Вона віддала б будь-що за жінку, яка вміла б направляти й робила б це за її вказівками, не зволікаючи.

Тримаючи списа наготові та пильнуючи вовків — вона бачила, що вони продовжують вбивати чоловіків і жінок у *кадін'сорах*, а ті також убивають вовків, — вона знову почала голосно викрикувати накази. На півдні в лави Шайдо наразі влучало більше вогняних куль та блискавок, ніж раніше, та це не мало значення. Битва, попри вибухи вогню та фонтани землі, не слабшала.

— Тисніть їх списками, — горлала вона, також розмахуючи списом. — Списи вперед! — У вирі *алгай'д'сісвай* вона не могла вирізнити тих телепнів, що обв'язали собі голову червоними ганчірками та назвали себе *сісвай'аман*. Можливо, їх було занадто мало, щоб вплинути на хід подій. Купки водоземів здавалися їй нечисленними, і були далеко. Вона побачила, як кілька вершників упали на землю під ударами списів, що сипалися на них і на коней. — Тисніть списками! Списи уперед! — У голосі Севанни лунав тріумф. Хай Айз Седай прикликали десять тисяч вовків, хай Сорелія привела тисячу Мудрих та сто тисяч воїнів, сьогодні перемога однаково буде за Шайдо. За Шайдо і за нею. Севанна з Джумай Шайдо — це ім'я пам'ятатимуть вічно.

Раптом серед реву битви пролунав глухий удар. Здавалося, він ішов від фургонів Айз Седай, але Севанна не могла зрозуміти, чи вони були його причиною, чи Мудрі. Вона не любила речей, яких не розуміла, але питати Райель чи ще когось і виявляти своє незнання не хотіла. Так само і відсутність у себе тих здібностей, які мали всі жінки навколо неї. Самі вони не надавали цим здібностям особливого значення, але

не мати тієї могутності, яку мають інші, було ще однією річчю, яку вона аж ніяк не любила.

Серед *алгай'д'сісвай* раптом зблиснув яскравий спалах, щось там трапилося; вона помітила це краєчком ока, та, коли повернулася туди подивитися, нічого не побачила. І знову трапилося те ж саме, зблиснуло світло на межі поля зору, і знов, розвернувшись, вона не побачила нічого. Надто багато відбувалося такого, чого вона не розуміла.

З підбадьорливими вигуками вона окинула поглядом лаву Мудрих Шайдо. Побачила забруднені обличчя, розпатлане волосся, а у деяких і обпечену шкіру. Багато хто загубив головні шалики, їхнє довге волосся розпатлалося, а спідниці та блузи вкрилися пилом і кіптявою. Не менше дюжини лежали на землі, стогнучи, а ще семеро застигли недвижно, з обличчями, закритими шалями. Але її цікавили ті, що лишалися на ногах. Райель, а ще Аларіс з чорним їжакуватим волоссям, яке рідко побачиш серед айльців. Сомерін, що мала звичку носити блузу незашнурованою, виставляючи напоказ бюст ще пишніший, ніж мала Севанна, Мейра, чиє довге обличчя наразі було ще похмурішим, ніж зазвичай. Гладуха Тіон, худя Белінде, і Модарра, не нижча за чоловіка.

Якщо це вони утинають щось новеньке, хоч одна з них мала б сказати їй про це. Таємниця смерті Дізейн пов'язала їх із нею; якщо таїна відкриється, це навіть для Мудрої означатиме біль до останнього дня життя, і ще гірше, ганьбу, бо доведеться сплачувати свій *'то*. А може, якщо все відкриється, їх просто викинуть голими в пустелю і залишать померти чи вижити, чи бути вбитими, як тварини, тими, хто їх знайде. Втім Севанна підозрювала, що вони не з меншим задоволенням, ніж решта Мудрих, приховували від неї ті речі, про які Мудрі дізнавалися під час свого навчання і під час подорожей до Руйдіана. З цим треба буде щось зробити, але пізніше. Вона не стане виявляти слабкість, розпитуючи, що ж таке вони знають.

Знову розвернувшись обличчям до поля битви, вона побачила, що фортуна, схоже, схиляється на її бік. На півдні вогняні кулі та блискавиці падали так само щільно, але не перед нею, і на захід чи на північ їх теж не було видно. Те, що летіло у бік фургонів, теж частіше не сягало землі, а розчинялося в повітрі, але тиск Айз Седай помітно

слабшав. Вони змушені були перейти до оборони. Вона й *насправді* перемагала!

Саме тоді, коли ця думка обпалила її жаром, Айз Седай затихли. Лише на півночі між *алгай'д'сісвай* усе ще вибухали вогняні кулі та блискавиці. Севанна відкрила рота, аби прокричати про перемогу, але замовкла, побачивши незрозуміле видовище. Вогняні кулі та блискавки неслися до фургонів, падали вниз та розбивалися об якусь невидиму перешкоду. Дим від охоплених вогнем фургонів почав окреслювати абрис незримого купола з отвором посередині, крізь який дим підіймався вгору і врешті-решт розсіювався.

Севанна розвернулася до шеренги Мудрих з таким обличчям, що дехто відскочив від неї, а, можливо, і від списа в її руці. Вона знала, що має такий вигляд, наче може ним скористатися. Вона й могла.

— Чому ви дозволяєте їм робити це? — гнівно вигукнула вона. — Чому? Ви мали їх блокувати, а не дозволяти їм зводити ще стіни!

Тіон мала такий вигляд, наче її ось-ось знудить, але вона вперлася кулаками у свої просторі стегна і подивилася Севанні просто в очі:

— Це зробили не Айз Седай.

— Не Айз Седай?! — вибухнула люттю Севанна. — Тоді хто? Інші Мудрі? Я ж казала вам: ми маємо їх атакувати!

— Це зробили не жінки, — неживим голосом відказала Райель. — Не жінки, а... — З пополотнілим обличчям, вона важко ковтнула клубок у горлі.

Севанна повільно обернулася подивитися на купол, і тільки тоді згадала, що треба перевести подих. Щось іще здійсалося над отвором, звідки виходив дим. Один із прапорів водоземів. Дим не міг повністю його приховати. Прапор був малиновий і мав на собі зображення диска, білого та чорного, розділеного хвилястою лінією, такого ж, як намальовані на ганчірках, що носили на лобі *сісвай'аман*. Прапор Ранда аль'Тора. Чи може бути, що йому стало сили звільнитися, подолати всіх Айз Седай та підняти цей прапор? Схоже, так воно й було.

Вогняна буря все ще штурмувала купол, та Севанна почула гомін у себе за спиною. Інші жінки готувалися забратися геть звідси. Не вона. Вона завжди знала, що найпростіший шлях до влади — завоювати чоловіків, які цю владу вже мають, і навіть дитиною була

впевнена, що народилася зі зброєю, потрібною, аби їх завоювати. Суладрік, вождь клану Шайдо, запав на неї, коли їй було шістнадцять, а коли він помер, вона обрала того, хто, найімовірніше, мав стати його заступником. Мурадін і Куладін обидва вірили, що мають її прихильність, а коли Мурадін не зміг повернутися з Руйдіана, як і багато інших чоловіків до нього, вона однією усмішкою переконала Куладіна, що саме він полонив її серце. Та влада вождя клану — ніщо проти влади, яку має *Кар'а'карн*, а та — ніщо порівняно з тією владою, яку вона бачить для себе. Вона затремтіла, наче побачила в шатрі-парильні найвродливішого чоловіка у світі. Коли Ранд аль'Тор належатиме їй, вона завоює увесь світ.

— Тисніть сильніше, — скомандувала вона. — Сильніше! Ми помстимося цим Айз Седай за Дізейн! — А вона отримає Ранда аль'Тора.

Раптом із лав Шайдо, найближчих до фургонів, долинули ревіння та лемент. Севанну охопила лютя, бо вона не бачила, що відбувається. Знову і знову вона горлала на Мудрих, вимагаючи від них тиснути сильніше, але, хай як, шквал вогню та блискавок, що розбивався об купол, помітно ущухав. А тоді вона помітила й щось інше.

Поряд з фургонами постаті, убрані в *кадін'сори*, а також земля під ними злетіли у повітря з громовим гуркотом, і не в одному якомусь місці, а скрізь, по всіх передніх лавах. Земля вибухала, вивергалася фонтаном знову і знову, кожного разу трохи далі від оточених фургонів. Суцільне кільце з землі, чоловіків та Дів, що злітали у повітря — хто б сумнівався, що Діви були попереду. Вибухи, нові й нові, зона вибухів усе розширювалася, і раптом *алгай'д'сісвай* побігли повз неї, розштовхуючи Мудрих, втікаючи.

Севанна лупила їх списом по головах та плечах, не зважаючи на те, що вістря списа поступово червоніло.

— Зупиніться та бийтеся! Зупиніться заради честі Шайдо! — Вони бігли повз, не звертаючи на неї жодної уваги. — Невже ви не знаєте, що таке честь? Зупиніться та бийтеся! — Вона вдарила вістрям у спину Діву-втікачку, але решта бігла просто по Діві, що впала. Вона зрозуміла, що не бачить уже й багатьох Мудрих, а інші збирають поранених. Райель теж розвернулася бігти, а Севанна вхопила жінку,

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ